

Regina Czarnecka

Organizacja Sztabu Generalnego WP (Naczelnego Dowództwa WP) w latach 1918 – 1921

W październiku 1918 roku Rada Regencyjna Królestwa Polskiego z inicjatywy Komisji Wojskowej¹ przystąpiła do organizowania Sztabu Generalnego Wojsk Polskich². Pracami w Komisji Wojskowej kierował mjr Włodzimierz Ostoja-Zagórski.

25 października 1918 roku Rada Regencyjna – zachowując w myśl reskryptu z 12 października 1918 roku naczelne dowództwo nad polską siłą zbrojną - wydała dekret ustanawiający urząd Szefa Sztabu Generalnego Wojsk Polskich³. 28 października 1918 roku mianowała na stanowisko pierwszego szefa Sztabu Generalnego WP gen. por. Tadeusza Jordan-Rozwadowskiego⁴. Jego zastępcą został ppłk Włodzimierz Ostoja-Zagórski. W tym samym dniu gen. dyw. Tadeusz Jordan-Rozwadowski zatwierdził pierwszy skład personalny Sztabu Generalnego WP⁵, a rozkazem L. 4 z 30 października 1918 roku podzielił obszar państwa polskiego znajdującego się jeszcze pod okupacją na 15 okręgów wojskowych⁶. Zostały również sformowane trzy inspektoraty lokalne: warszawski, kielecki i lubelski, których dowódcy podlegali bezpośrednio szefowi Sztabu Generalnego WP⁷.

Sztab Generalny WP mieścił się na Placu Saskim w Warszawie i składał się w październiku 1918 roku z siedmiu wydziałów tj.: I Organizacyjnego, II Informacyjnego, III Naukowego, IV Geograficznego, V Adiutantury, VI Prasowego i VII Żandarmerii Polowej oraz Komisji Kasowej⁸. 7 listopada 1918 roku rozszerzono strukturę Sztabu Generalnego WP do dziesięciu wydziałów: Organizacyjnego, Wywiadowczego, Naukowego, Materiałowego,

¹ Królewsko-Polska Komisja Wojskowa (dawna Komisja Wojskowa Tymczasowej Rady Stanu) przekształcona dekretem RR z 26.10.1918 r. w Ministerstwo Spraw Wojskowych. Dziennik Rozporządzeń MSWojsk. Nr 3, poz. 26, z 4.11.1918 r.

² Patrz: projekt organizacji naczelných władz wojskowych opracowany w październiku 1918 r. przez Komisję Wojskową. w: CAW, Wojskowe Biuro Historyczne, I. 341.1.418.

³ Dziennik Praw Królestwa Polskiego Nr 13, poz. 29, z 29.10.1918 r.; Dziennik Rozporządzeń Komisji Wojskowej Nr 1, poz. 5, z 28.10.1918 r.

⁴ Dekret RR o mianowaniu Tadeusza Jordan-Rozwadowskiego szefem Sztabu Wojsk Polskich i generałem dywizji został ogłoszony 28.10. 1918 r. (Dziennik Rozporządzeń Komisji Wojskowej Nr 2, poz. 18, z 1.11.1918 r.). Według oryginału dekretu znajdującego się w zbiorach CAW wynika, iż nastąpiło to dzień później tj. 29. 10. 1918 r. CAW, Komisja Wojskowa TRS, I.160.1.70.

⁵ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.1.

⁶ Dziennik Rozporządzeń Komisji Wojskowej Nr 2, poz. 25, z 1. 11.1918 r.; Dziennik Rozporządzeń MSWojsk. Nr 3, poz. 33, z 4. 11. 1918 r.

⁷ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.1.

⁸ W. Brummer, Sztab Generalny WP, Naczelne Dowództwo WP (w:) Spis władz wojskowych 1918–1921, Warszawa 1936 (maszynopis).

Personalnego, Adiutantury, Łączności i Kolejowego⁹ oraz (przypuszczalnie) Prasowego i Żandarmerii Polowej.

11 listopada 1918 roku Rada Regencyjna w reskrypcie skierowanym do narodu polskiego przekazała Józefowi Piłsudskiemu całą władzę wojskową i naczelne dowództwo wojsk polskich¹⁰. Naczelnemu Wodzowi podlegał Szef Sztabu Generalnego WP. Podstawowym zadaniem Sztabu Generalnego Wojsk Polskich było zorganizowanie narodowej armii. 11 listopada 1918 roku Sztab Generalny opracował instrukcję obowiązkowego poboru do Wojska Polskiego¹¹.

Z dniem 14 listopada 1918 roku ustanowiono Inspektorat Artylerii na czele z gen. Eugeniuszem Rodziewiczem podległy bezpośrednio szefowi Sztabu Generalnego WP¹².

16 listopada 1918 roku Naczelnny Wódz mianował na stanowisko szefa Sztabu Generalnego WP gen. ppor. Stanisława Szeptyckiego¹³. Jego zastępcą był płk Adam Nieniewski. W tym samym dniu ukazał się pierwszy rozkaz podpisany przez nowego szefa o ustanowieniu w Sztabie Generalnym Centralnego Kierownictwa Kolejowego, którego prowadzenie zlecono kpt. inż. Janowi Haluch-Brzozowskiemu¹⁴.

Wraz z rozbudową organizacyjną instytucji wojskowych kształtowała się struktura bojowa Wojska Polskiego¹⁵. Rozkazem L. 27 z 25 listopada 1918 roku szef Sztabu Generalnego WP zatwierdził etaty nowoutworzonych oddziałów Wojska Polskiego¹⁶.

21 listopada 1918 roku na mocy rozkazu L. 656/I dokonana została reorganizacja Sztabu Generalnego WP¹⁷. Nowa organizacja oparta na dziesięciu wydziałach (od 5 grudnia 1918 roku – oddziałach, sekcjach i referatach) obowiązywała do marca 1919 roku i przedstawiała się następująco¹⁸:

Oddział I Organizacyjny:

Sekcja „A” Ogólna

Sekcja „B” (ewidencja działań operacyjnych i taktycznych)

⁹ Tamże.

¹⁰ Dziennik Praw Państwa Polskiego Nr 17, poz. 38, z 29.11.1918 r.

¹¹ CAW, Kolekcje Materiałów Drukowanych i Archiwaliów Prywatnych, I.440.12.1.

¹² CAW, Rozkazy NDWP, I. 301.5.1.

¹³ Rozkaz Szt. Gen. WP L. 66 z 7. 02. 1919 r., CAW, Rozkazy NDWP, I. 301.5.4.

¹⁴ Rozkaz Szt. Gen. WP L. 16 z 16.11.1918 r., CAW, Rozkazy NDWP, I. 301.5.2.

¹⁵ Z inicjatywy Sztabu Generalnego WP powstawały pierwsze grupy taktyczne związane z obroną Lwowa i Naczelne Dowództwo Wojsk Polskich na Galicję Wschodnią. Rozkazem L. 47 z 9.12.1918 r. Sztab Generalny WP przystąpił do tworzenia Litewsko-Białoruskiej Dywizji dla obrony kresów wschodnich Rzeczypospolitej. CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.1.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Organizacja Szt. Gen. WP z 21. 11. 1918 r., CAW, Kolekcje Materiałów Drukowanych i Archiwaliów Prywatnych, I.440.12.1.

Sekcja „C” Operacji i Dyslokacji

Sekcja „D” (listy strat, szpitalnictwo)

Sekcja „E” POW - kpt. Adam Koc¹⁹

Sekcja „F” Kresy Wschodnie.

Szefem Oddziału I został płk Waław Jan Przeździecki. 17 grudnia 1918 roku szefostwo Oddziału I objął płk Jan Thullie. Jego zastępcą był kpt. Tadeusz Kutrzeba. Po zmianie szefa nastąpiła reorganizacja Oddziału I, w którym utworzono następujące sekcje:

Sekcję „A” Organizacyjną - ppłk Julian Stachiewicz

Sekcję „B” Operacyjną – kpt. Tadeusz Kutrzeba

Sekcję „C” Dyslokacyjną²⁰ – mjr Henryk Bobkowski.

Poza tym przy Oddziale I Sztabu Generalnego WP, od 18 grudnia 1918 roku do marca 1919 roku, funkcjonowało Biuro Organizacyjne dla Spraw Wielkopolski, Śląska i Prus²¹.

Oddział II Łączności.

Szefem Oddziału II i zarazem szefem służby łączności WP od 15 listopada 1918 roku był mjr Kazimierz Drewnowski. Oddział II Łączności był początkowo podzielony na dwie sekcje: Telefonii i Telegrafii oraz Elektrotechniczną. 5 lutego 1919 roku rozkazem Sztabu Generalnego WP L.64 wprowadzono trzy sekcje:

Sekcję Telefonii i Telegrafii - kpt. Stefan Rotarski

Sekcję Radiotelegrafii - por. Jackowski

Sekcję Techniczną - mjr Józef Makarewicz²².

25 listopada 1918 roku powstał Centralny Zarząd Cenzury w Warszawie zajmujący się kontrolowaniem depesz. Podlegał Oddziałowi II Sztabu Generalnego WP²³.

Oddział III Kolejowy.

Jego organizację uregulował rozkaz Sztabu Generalnego WP L. 59 z 4 lutego 1919 roku²⁴. Początkowo dzielił się na grupy: transportową, eksploatacji, etapową, organizacyjną i adiutanturę, a od wejścia w życie rozkazu z 4 lutego 1919 roku na następujące sekcje:

Sekcję I Wojsk Kolejowych

¹⁸ W. Brummer, Sztab Generalny WP, Naczelne Dowództwo WP (w:) Spis władz wojskowych 1918-1921, Warszawa 1936 (maszynopis).

¹⁹ Uwzględniono nazwiska szefów oddziałów oraz w miarę możliwości szefów poszczególnych sekcji.

²⁰ W marcu 1919 r. włączona do Sekcji „B”.

²¹ W. Brummer, Sztab Generalny WP, Naczelne Dowództwo WP (w:) Spis władz wojskowych 1918-1921, Warszawa 1936 (maszynopis).

²² CAW, Rozkazy NDWP, I. 301.5.4.

²³ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.2.

²⁴ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.4.

Sekcję II Techniczną
Sekcję III Transportów Wojskowych
Sekcję IV Kolei Wojskowych
Sekcję V Ekonomiczną²⁵.
Adiutanturę.

Szefem Oddziału III był mjr inż. Jan Haluch-Brzozowski. Do zakresu jego kompetencji należały sprawy funkcjonowania całego kolejnictwa wojskowego na czas wojny. Podlegały mu wszystkie koleje wojskowe, oddziały wojsk kolejowych i etapowe urządzenia kolejowe²⁶. Na mocy rozkazu Sztabu Generalnego WP L. 56 z 4 lutego 1919 roku Oddział III otrzymał zadanie zorganizowania Centralnego Zarządu Kolei Wojskowych²⁷. CZKW podlegał szefowi Sztabu Generalnego WP przez Oddział III. 13 lutego 1919 roku komendę nad CZKW objął ppłk Franciszek Fabry²⁸. Strukturę CZKW stanowiły: Sekcja Ogólno-Administracyjna, Sekcja Techniczna, Sekcja Eksploatacyjna, Sekcja Kolejek Podjazdowych i Adiutantura. CZKW podległy wszystkie koleje wojskowe przez poszczególne dowództwa kolei wojskowych²⁹. Szefowi Sztabu Generalnego WP przez Oddział III podlegało Dowództwo Wojsk Kolejowych, którego etat został zatwierdzony na mocy rozkazu Sztabu Generalnego WP L. 57 z 4 lutego 1919 roku³⁰. Obowiązki dowódcy wojsk kolejowych pełnił szef Oddziału III mjr Jan Haluch-Brzozowski. Na mocy rozkazu Sztabu Generalnego WP L. 58 z 4 lutego 1919 roku Oddział III zorganizował również Centralne Kierownictwo Transportów wojskowych podległe szefowi Sztabu Generalnego WP przez Oddział III³¹. Prowadzenie CKT zlecono szefowi Oddziału III mjr. Janowi Haluch-Brzozowskiemu. Podporządkowano mu kierownictwa transportów w okręgowych dyrekcjach kolejowych³².

Oddział IV Techniczny z płk. Juliuszem Tarnawą-Malczewskim na czele, dzielił się na następujące sekcje:

Sekcję Broni i Amunicji - kpt. Ludwik Gerstman
Sekcję Techniczną - kpt. Wacław Łapiński

²⁵ Tamże.

²⁶ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.5.

²⁷ Tamże.

²⁸ W. Brummer, Sztab Generalny WP, Naczelne Dowództwo WP (w:) Spis władz wojskowych 1918-1921, Warszawa 1936 (maszynopis).

²⁹ Organizacja dowództw kolei wojskowych została ustalona rozkazem Szt. Gen. WP L. 43 z 27.01.1919 r. CAW, Rozkazy NDWP, I. 301.5.4.

³⁰ DWK zostało powołane na mocy rozkazu Szt. Gen. WP L. 46 z 8.12.1918 r. Tamże.

³¹ CAW, Rozkazy NDWP, I. 301.5.5.

³² Utworzone na mocy rozkazów Szt. Gen. WP L. 52 z 13.12.1918 r. i L. 73 z 23.12.1918 r. CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.1.

Sekcję Awiatyki - por. Marian Gaweł

Sekcję Samochodów - por. Leon Silberman-Skarżyński

Sekcję Gospodarczą - ppor. Władysław Wnorowski –Kozłowski

Adiutanturę - por. Daczyński.

Oddział V Demobilizacyjny.

W myśl rozkazu Sztabu Generalnego WP L. 656/I z 21 listopada 1918 roku Oddział V Demobilizacyjny został utworzony tymczasowo. Współpracował z Państwowym Urzędem ds. Jeńców, którego Wydział Służby Etapów przeszedł 1 stycznia 1919 roku do Oddziału V jako Sekcja Służby Etapów³³. Szefem Oddziału V był mjr Stanisław Starzewski, a szefem Sekcji Służby Etapów kpt. Konrad Sztobryn.

Oddział VI Informacyjny (wywiad i kontrwywiad wojskowy) z szefem płk. Józefem Rybakiem i zastępcą mjr. Ignacym Matuszewskim składał się z następujących sekcji:

Sekcji Organizacyjnej - kpt. Eugeniusz Chilarski

Sekcji Spraw Wschodu - kpt. Aleksander Myszkowski

Sekcji Spraw Zachodu - kpt. Józef Wiedman

Sekcji Spraw Wojskowo-Politycznych - mjr Karol Bołdeskuł

Wydziału Wywiadowczego - mjr Ignacy Matuszewski

Biura Prasowego - por. Juliusz Kaden–Bandrowski³⁴.

W grudniu 1918 roku rozpoczęto prace nad reorganizacją Oddziału VI, które trwały do 18 lutego 1919 roku. W nowej strukturze znalazły się następujące komórki: Sekcja Spraw Wschodu - kpt. Aleksander Myszkowski, Sekcja Spraw Zachodu - mjr Karol Bołdeskuł, Sekcja Spraw Politycznych - kpt. Walery Sławek, Sekcja Spraw Wojskowo–Policyjnych - por. Bronisław Witecki, Sekcja Spraw Organizacyjnych i Szyfrów -kpt. Eugeniusz Chilarski, Sekcja Adiutantury - mjr Tomasz Bogdański, Biuro Wywiadowcze - mjr Ignacy Matuszewski, Biuro Prasowe - por. Juliusz Kaden-Bandrowski, Oficer łącznikowy z MSZ - por. Ludwik Morstin.

Oddział VII Naukowy, którym kierował kpt. Stanisław Kwaśniewski dzielił się na następujące sekcje³⁵:

Sekcję I Wyszkożenia Oficerów i Gier Wojennych

Sekcję II Regulaminów i Przepisów

Sekcję III Oświatowo–Wychowawczą

³³ Na mocy rozkazu Szt. Gen. WP L. 81 z 28.12.1918 r. Tamże.

³⁴ CAW, Oddz. II NDWP, I.301.8. 835.

³⁵ W. Brummer, Sztab Generalny WP, Naczelne Dowództwo WP (w:) Spis władz wojskowych 1918-1921, Warszawa 1936 (maszynopis).

Sekcję IV Historyczno–Wojskową
Sekcję V Wydawnictw Wojskowych
Sekcję VI Wydawnictw Książkowych
Sekcję VII Administracyjną³⁶.

Na mocy rozporządzenia MSWojsk. z 22 listopada 1918 roku i rozkazu Sztabu Generalnego WP L. 36 z 7 grudnia 1918 roku została podporządkowana Oddziałowi VII Sekcja Naukowa Ministerstwa Spraw Wojskowych (dawna Sekcja Naukowa Komisji Wojskowej), którą kierował dr Wacław Tokarz³⁷. Do Sztabu Generalnego WP przeszła wraz z Uniwersytetem Żołnierskim, którego zakres działania został ustalony na mocy odrębnego rozkazu Sztabu Generalnego WP L. 71 z 22 grudnia 1918 roku³⁸. Od 11 grudnia 1918 roku Sekcja Naukowa funkcjonowała w Sztabie Generalnym WP jako Instytut Historyczno-Wojskowy³⁹, którego organizacja została zatwierdzona 14 grudnia 1918 roku⁴⁰. Jego wydział archiwalny z szefem ppłk. Bronisławem Pawłowskim otrzymał nazwę Centralnego Archiwum Wojskowego⁴¹. Na mocy rozkazu Sztabu Generalnego WP L. 9 z 7 stycznia 1919 roku Instytut Historyczno-Wojskowy przestał funkcjonować jako samodzielna komórka i został włączony w struktury organizacyjne Oddziału VII Naukowego⁴². Na mocy rozkazu L. 32 z 21 stycznia 1919 roku dr Wacław Tokarz został szefem połączonych sekcji Oddziału VII: Historyczno–Wojskowej i Wydawnictw Wojskowych⁴³.

Oddział VIII Geograficzny z szefem gen. Wojciechem Falewiczem i zastępcą Jerzym Saleckim dzielił się na następujące sekcje:

Sekcję Ogólną - kpt. Władysław Surmański
Sekcję Topograficzno–Kartograficzną (podlegała jej Wojskowa Komisja Miernicza)
- kpt. Zygmunt Wiernicki
Sekcję Geograficzno–Statystyczną - kpt. Józef Ćwiertniak
Skład map i kreślarnię (na prawach sekcji) - kpt. Józef Iskierko.

³⁶ Tamże.

³⁷ Dziennik Rozporządzeń MSWojsk. Nr 9, z 1918 r.; CAW, Rozkazy NDWP, I. 301.5.1.

³⁸ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.1.

³⁹ Rozkaz Szt. Gen. WP L. 49 z 11.12.1918 r., tamże.

⁴⁰ Na mocy okólnika Nr 351 podpisanego przez kierownika MSWojsk. płk. Jana Wroczyńskiego (Dziennik Rozkazów Wojskowych Nr 12, 1918 r.). W marcu 1919 r. wraz z Oddz. VII Szt. Gen. WP przeszedł do MSWojsk.

⁴¹ Tamże.

⁴² CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.4.

⁴³ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.5.

W ramach Oddziału VIII Sztabu Generalnego WP działał Instytut Wojskowo–Geograficzny, którego zadania i organizacja zostały ustalone na mocy odrębnego rozkazu Sztabu Generalnego WP L. 83 z 23 lutego 1919 roku⁴⁴.

Oddział IX Personalny z szefem ppłk. Antonim Szyllingiem. W styczniu 1919 roku szefem Oddziału IX został gen. Tadeusz Wiktor. Składał się z następujących sekcji:

Sekcji „A” - kpt. Henryk Pomazański

Sekcji „B” - ppłk Antoni Szylling

Sekcji „C” - kpt. Ludwik Rudka

Sekcji „D” - ppłk Jan Klim

Sekcji „E” - Centralny Urząd Ewidencyjny - ppor. Ludwik Strojek⁴⁵.

Oddział X – Adiutantura z szefem ppłk. Furmankiewiczem i zastępcą kpt. Tadeuszem Kurcuszem⁴⁶. Podlegała mu Rgistratura Sztabu Generalnego WP, kreślarnia i ordynansi.

Sztabowi Generalnemu WP podlegało *Dowództwo Żandarmerii Polowej*, którego szefem na mocy rozkazu Sztabu Generalnego WP L. 6 z 2 listopada 1918 roku był rtm. Norbert Okołowicz⁴⁷.

Rozkazami Sztabu Generalnego WP L. 19 z 15 stycznia i L. 40 z 25 stycznia 1919 roku utworzono podlegające Sztabowi Generalnemu WP dwa inspektoraty: Inspektorat Piechoty Legionów na czele z gen. Bolesławem Roją i Inspektorat Jazdy na czele z płk. Romanem Kaweckim⁴⁸.

1 lutego 1919 roku z Oddziału IV Sztabu Generalnego WP została wydzielona Sekcja Awiatyki tworząc *Dowództwo Wojsk Lotniczych*⁴⁹, którego dowódcą został mianowany ppłk Hipolit Łossowski. Podlegał bezpośrednio szefowi Sztabu Generalnego WP. Dowódcy Wojsk Lotniczych podlegały wszystkie jednostki lotnicze: bojowe (dowództwa

⁴⁴ Zadaniem WIG było sporządzanie map dla potrzeb Sztabu Generalnego WP i innych instytucji wojskowych oraz opis geograficzny Polski i państw ościennych. W marcu 1919 r. wraz z Oddz. VIII Szt. Gen. WP przeszedł do MSWojsk. CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.4.

⁴⁵ Przeniesiony rozkazem Szt. Gen. WP L. 76 z 23. 12. 1918 r. z Piotrkowa Trybunalskiego, gdzie przechowywano centralną kartotekę Dep. Wojsk. NKN i listę strat Legionów Polskich. Po reorganizacji w marcu 1919 r. przeszedł do MSWojsk., a w styczniu 1921 r. do CAW.

⁴⁶ Pierwszym adiutantem szefa Szt. Gen. WP był kpt. Henryk Pomazański.

⁴⁷ W jej skład wchodziły następujące oddziały: Śledczy, Wywiadowczy, Personalny, Organizacyjny, Administracyjno–Gospodarczy i Adiutantura. Dowódcy Żandarmerii Polowej podlegała Szkoła Żandarmerii. CAW, Dowództwo Żandarmerii Polowej NDWP, I. 301.19.9.

⁴⁸ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.5. W marcu 1919 r. inspektoraty przeniesiono do MSWojsk.

⁴⁹ Podstawy organizacji wojsk lotniczych oraz podział kompetencji między Sztabem Generalnym WP, a MSWojsk. w zakresie lotnictwa wojskowego zostały ustalone w rozkazie Szt. Gen. WP L. 66 z 20.12. 1918 r. CAW, Rozkazy NDWP, I. 301.5.2.

grup lotniczych i eskadry lotnicze) i techniczne (ruchome parki lotnicze) oraz lotnicze bataliony uzupełnień i Wojskowa Szkoła Lotnicza.

Na mocy rozkazu L. 53 z 4 lutego 1919 roku utworzono w Sztapie Generalnym WP *Kwatermistrzostwo*, którego zadaniem było zaopatrzenie materiałowe wojska na froncie⁵⁰. Kwatermistrzostwo współpracowało z MSWojsk. i dowództwami okręgów generalnych. Podlegały mu pod względem zaopatrzenia materiałowego wszystkie dowództwa, formacje i oddziały oraz urządzenia etapowe znajdujące się na froncie. Skład Kwatermistrzostwa w momencie powołania przedstawiał się następująco: 1. Grupa Sztabowa z Adiutanturą i Kancelarią; 2. Referaty: broni, amunicji, techniczny, fabryczny, taborowy, polityczny, prawniczy, poczty polowej; 3. Intendentura; 4. Sprawy duchowe, sanitarne i szpitale. Na czele Kwatermistrzostwa stał Główny Kwatermistrz podlegający bezpośrednio szefowi Sztabu Generalnego WP jako jego II zastępca. Głównym Kwatermistrem został mianowany płk Juliusz Tarnawa-Malczewski, szefem Sztabu Kwatermistrzostwa mjr Stanisław Starzewski, a jego zastępcą kpt. Stanisław Kwaśniewski⁵¹.

Od 7 lutego 1919 roku obowiązki nowego szefa Sztabu Generalnego WP pełnił płk Stanisław Haller. Jego I zastępcą został od 17 kwietnia 1919 roku płk Mieczysław Kuliński, a II zastępcą Główny Kwatermistrz płk Juliusz Tarnawa-Malczewski.

Na mocy rozkazu Szt. Gen. WP L. 70 z 13 lutego 1919 roku Sztab Generalny WP jego oddziały zaczęły używać w korespondencji nagłówka „Naczelne Dowództwo”⁵². W rozkazie NDWP L. 100 z 10 marca 1919 roku ziemie polskie zostały podzielone na obszar wojenny i kraj⁵³. Na mocy wspólnego rozkazu NDWP i MSWojsk. L. 9641/X z 9 marca 1919 roku nastąpił szczegółowy rozdział kompetencji pomiędzy Ministerstwem Spraw Wojskowych, a Naczelnym Dowództwem WP⁵⁴. Naczelnemu Dowództwu WP podlegały wszystkie dowództwa, formacje i zakłady położone na obszarze wojennym, a Ministerstwu Spraw Wojskowych - wszystkie pozostałe instytucje i jednostki wojskowe. Na początku marca 1919 roku zostały przeniesione do MSWojsk. następujące oddziały Sztabu Generalnego WP: Oddział VII Naukowy, Oddział VIII Geograficzny i Oddział IX Personalny⁵⁵.

⁵⁰ Dziennik Rozkazów Wojskowych Nr 62, poz. 1875–1919, 1919 r.; CAW, Rozkazy NDWP, I.303.5.5.

⁵¹ Skład osobowy Kwatermistrzostwa, CAW, Oddz. IV NDWP, I.301.10.11.

⁵² CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.4.

⁵³ Tamże.

⁵⁴ CAW, Oddz. II NDWP, I.301.8.835; CAW, Szef Polowy Inżynierii i Saperów NDWP, I.301.14.4.

⁵⁵ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.5; CAW, Oddział V NDWP, I. 301.11.23.

Na mocy rozkazu NDWP L. 112 z 26 marca 1919 roku ustanowiono korpus oficerów Sztabu Generalnego WP, a o przynależności do niego miała decydować komisja w składzie: ppłk Jan Thullie i ppłk Julian Stachiewicz⁵⁶.

Organizacja Naczelnego Dowództwa WP po reorganizacji w marcu 1919 roku przedstawiała się następująco⁵⁷:

Oddział I Operacyjny z szefem ppłk. Janem Thullie składał się z następujących sekcji:

Sekcji I Operacyjnej - ppłk Julian Stachiewicz,
Sekcji II Organizacyjnej - kpt. Tadeusz Kutrzeba
Adiutantury.

Dnia 22 kwietnia 1919 roku szefem Oddziału I został minowany płk Julian Stachiewicz.

Oddział II Służby Łączności z szefem kpt. Stefanem Rotarskim dzielił się na następujące sekcje:

Sekcję I Telefonii i Telegrafii Polowej
Sekcję II Radiotelegrafii
Sekcję III Telegrafii Etapowej
Adiutanturę.

Oddział III Kolejowy z szefem ppłk. Janem Haluch-Brzozowskim i z zastępcą ppor. Marianem Przybylskim składał się z następujących sekcji:

Sekcji I Wojskowo-Kolejowej
Sekcji II Transportowej
Sekcji III Kolei Wojskowych
oraz Adiutantury Technicznej i Adiutantury Personalnej.

Oddziałowi III podlegał Centralny Zarząd Kolei Wojskowych. (Do MSWojsk. na mocy rozkazu nr 9641/X z 9 marca 1919 roku przeszło Dowództwo Wojsk Kolejowych i Centralne Kierownictwo Transportów⁵⁸).

Oddział IV Kwatermistrzowski powstał na mocy rozkazu NDWP nr 70 z 13 lutego 1919 roku - z połączenia Oddziału IV Technicznego i Oddziału V Demobilizacyjnego z Kwatermistrzostwem⁵⁹. Pełnił funkcję Głównego Kwatermistrzostwa przy NDWP. W zakresie jego kompetencji znajdowały się sprawy: kwaterunkowe, etapów, poczt polowych,

⁵⁶ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.4.

⁵⁷ Rozkaz NDWP L.10013/V z 17. 04. 1919 r. , CAW, Oddz. I NDWP, I.301.7.16.

⁵⁸ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.5.

⁵⁹ Tamże.

lekarskie, duszpasterskie, sądowo–prawne, broni i amunicji, techniczne, taborowe i samochodowe oraz intendenckie wojsk na froncie. Według etatu ustalonego w załączniku do rozkazu NDWP nr 134 z 30 kwietnia 1919 roku organizacja Oddziału IV – Głównego Kwatermistrzostwa, którego szefem został mianowany mjr Stanisław Starzewski⁶⁰, przedstawiała się następująco:

Sekcja 1 Ogólna - kpt. Stanisław Kwaśniewski

Sekcja 2 Broni i Amunicji - kpt. Ludwik Gerstman

Sekcja 3 Techniczna - mjr Jan Jeleń

Sekcja 4 Samochodowa - por. Leon Silberman- Skarzyński

Sekcja 5 Intendentura - mjr Włodzimierz Pietruszewicz

Sekcja 6 Lekarska i Duchowna - ppłk dr. Wojciech Rogalski

Sekcja 7 Sądowo–Prawna - mjr Julian Kurowski⁶¹.

Szef Oddziału IV Kwatermistrzowskiego podlegał w sprawach zaopatrzenia wojska Głównemu Kwatermistrzowi, w sprawach organizacyjnych I zastępcy szefa Sztabu Generalnego WP. Oddziałowi IV podlegały wszystkie dowództwa, formacje i urzędnia etapowe na froncie.

Oddział V Prezydialny utworzony na bazie Oddziału X Adiutantury⁶². Jego szefem był ppłk Kazimierz Ładoś. Oddział V składał się z następujących sekcji:

Sekcji I (ewidencja generałów i dowódców pułków)

Sekcji II (ewidencja oficerów NDWP)

Sekcji III Kancelarii i Adiutantury⁶³.

Oddział VI Informacyjny, którego szefem został w kwietniu 1919 roku mjr Karol Bołdeskuł po reorganizacji skupił wszystkie sprawy wywiadowcze, natomiast kontrwywiad wojskowy uległ podziałowi na obszar frontowy i krajowy. Według organizacji ustalonej na mocy rozkazu z 17 marca 1919 roku Oddział VI składał się z następujących sekcji:

Sekcji I Wojskowo–Dyplomatycznej

Sekcji II Spraw Zachodu

Sekcji III Spraw Wschodu

Sekcji IV Politycznej

Sekcji V Policyjno–Wojskowej (cenzura depech i listów)

⁶⁰ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.6.

⁶¹ Według rozkazu L.10013/V z 17. 04. 1919 r. w skład Oddz. IV - Głównego Kwatermistrzostwa wchodziła jeszcze Sekcja Taborowo–Weterynaryjna. CAW, Oddz. I NDWP, I.301.7.16.

⁶² Na mocy rozkazu NDWP L. 94 z 6.03. 1919 r. CAW, Oddz. V NDWP, I.301.11.23.

Sekcji VI Biura Wywiadowczego

Sekcji VII Biura Prasowego i Redakcja „Żołnierza Polskiego”

Sekcji VIII - Adiutantury⁶⁴.

9 marca 1919 roku na mocy wspólnego rozkazu MSWojsk. i NDWP L. 9641/X dotychczasowe Dowództwo Wojsk Lotniczych przeszło do MSWojsk. jako Inspektorat Wojsk Lotniczych⁶⁵. Natomiast przy NDWP rozkazem Sztabu Generalnego WP L. 131 z dnia 29 kwietnia 1919 roku utworzono *Szefostwo Lotnictwa Polowego*⁶⁶, które było organem doradczym i wykonawczym szefa Sztabu Generalnego WP w zakresie wszystkich spraw dotyczących lotnictwa. Szefem lotnictwa polowego został mianowany płk pilot Julian Słoniewski, a oficerem przy sztabie por. pilot Kazimierz Kubala. Szefostwo Lotnictwa Polowego nie było podzielone na sekcje. Podlegali mu dowódcy grup lotniczych dysponujący eskadrami lotniczymi na froncie i parkami ruchomymi.

8 kwietnia 1919 roku na mocy rozkazu NDWP L. 120 Dowództwo Żandarmerii WP przeszło do MSWojsk.⁶⁷. Przy Głównym Kwatermistrzostwie NDWP została utworzona z dniem 7 kwietnia 1919 roku *Generalna Ekspozytura Żandarmerii Polowej* dla kierowania służbą żandarmerii na obszarze wojennym⁶⁸. Szefem Generalnej Ekspozytury Żandarmerii Polowej został mianowany mjr Stanisław Krzaczyński. Pod względem służbowym podlegała Głównemu Kwatermistrzowi NDWP, a pod względem personalnym Dowództwu Żandarmerii Wojskowej w MSWojsk.⁶⁹ Na mocy rozkazu NDWP L.159 z 19 czerwca 1919 roku została przekształcona w *Dowództwo Żandarmerii Polowej* z dowódcą mjr. Stanisławem Krzaczyńskim⁷⁰.

Na mocy rozkazów NDWP L. 97 z 8 marca 1919 roku i L. 124 z 14 kwietnia 1919 roku dla obszaru wojennego ustanowiono zarząd wojskowy w postaci dowództw okręgów etapowych. Pełniły one na swych obszarach funkcje analogiczne do dowództw okręgów generalnych w kraju i podlegały Głównemu Kwatermistrzostwu NDWP⁷¹.

Z dniem 11 maja 1919 roku przeprowadzono kolejną reorganizację NDWP dokonaną na mocy rozkazu NDWP L. 139 z 9 maja 1919 roku⁷². Dzień wcześniej rozkazem NDWP

⁶³ W. Brummer, Sztab Generalny WP, Naczelne Dowództwo WP (w:) Spis władz wojskowych 1918-1921, Warszawa 1936 (maszynopis).

⁶⁴ CAW, Oddz. I NDWP, I.301.7.16; CAW, Oddz. II NDWP, I. 301.8.835.

⁶⁵ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.5.

⁶⁶ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.4.

⁶⁷ Tamże.

⁶⁸ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.6.

⁶⁹ Rozkaz NDWP L. 120 z 7.04. 1919 r., CAW, Dowództwo Żandarmerii Polowej NDWP, I.301.19.9.

⁷⁰ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.6.

⁷¹ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.4.

⁷² Tamże.

L. 138 zostały ogłoszone etaty poszczególnych komórek organizacyjnych NDWP⁷³. Struktura organizacyjna NDWP wyniku wszystkich zmian dokonanych w pierwszej połowie 1919 roku przedstawiała się następująco⁷⁴:

Oddział I Organizacyjny z szefem płk. Eugeniuszem Tinzem⁷⁵ i zastępcą Erwinem Więckowskim przejął wszystkie sprawy Sekcji Organizacyjnej byłego Oddziału I Operacyjnego⁷⁶. Składał się z następujących sekcji:

Sekcji „A” (frontu) - szef mjr Ludwik de Laveaux

Sekcji „B” (tyłów) - szef kpt. Stefan Rowecki

Sekcji „C” (artylerii) - szef kpt. Emil Przedzrymirski, następnie kpt. Sokołowski

Adiutantury - urz. W. Zamorski⁷⁷.

Oddział II Informacyjny. Przejął kompetencje dotychczasowego Oddziału VI NDWP i kierował nim nadal mjr Karol Bołdeskuł. Składał się z następujących sekcji:

Sekcji I Wojskowo –Dyplomatycznej⁷⁸ oraz Kwatery Attachés

Sekcji II Szyfrów

Sekcji III Zachód

Sekcji IV Wschód

Sekcji V Politycznej

Sekcji VI Biuro Wywiadowczego

Sekcji VII Biura Prasowego

Sekcji VIII - Adiutantury .

Istotne zmiany w organizacji Oddziału II NDWP nastąpiły w październiku 1919 roku. Z Sekcji Wschód i z Sekcji Zachód utworzono Sekcję I – Biuro Ewidencyjne z szefami kpt. Józef Wiedmanem i mjr. Jan Przeździeckim. Najważniejszą komórką w Oddziale II była Sekcja II – Biuro Wywiadowcze, której szefem został mjr Ignacy Matuszewski. Sprawami kultury i oświaty zajmowała się Sekcja III - Biuro Prasowe kierowana przez kpt. Juliusza Kadena–Bandrowskiego. Sekcją IV – Biurem Szyfrowym kierował kpt. Józef Stanslicki, a Sekcją V – Biurem Politycznym - mjr Stanisław Laudański. Sekcja VI, której szefem był kpt. Adam Koc zajmowała się „propagandą i opieką nad żołnierzami”. Sekcja VII - Adiutantura z

⁷³ Tamże.

⁷⁴ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.6.

⁷⁵ Od 3.12.1919 r. szefem Oddz. I był ppłk Rudolf Prich, od 15.04.1920 r. Mieczysław Więckowski, od 1.01 1921 r. mjr Ludwik de Laveaux. M. Ciepłowicz, Wstęp do inwentarza zespołu akt „Oddział I NDWP, 1918 -1921”, CAW, I.301.7, s.4.

⁷⁶ Z uwzględnieniem O. de B. z 1.07.1920 r. Oddz. I NDWP składał się z sekcji: „A” Ogólno-Organizacyjnej, „B „Wyszkolenia” i „C” Artylerii. CAW, O. de B. NDWP, I. 301.30.7.

⁷⁷ CAW, Oddz. V NDWP, I.301.11.50.

⁷⁸ Sekcję Wojskowo–Dyplomatyczną i Sekcję Polityczną przekazano w 1920 r. do MSWojsk.

szefem por. Józefem Wróblewskim po kolejnej reorganizacji została przesunięta na miejsce VIII, a jej miejsce zajęła Sekcja VII Defensywy⁷⁹ z szefem kpt. Michałem Terleckim.

Oddział III Operacyjny. Przejął zadania Sekcji Operacyjnej byłego Oddziału I NDWP. Na jego czele stał płk Julian Stachiewicz. Z Oddziałem III NDWP była ściśle związana Kwatera Główna Naczelnego Wodza. Początkowo składał się z Sekcji Operacyjnej oraz grupy rozpoznawczej i planów operacyjnych z szefem kpt. Wacławem Łapińskim oraz trzech grup sytuacji frontu, którymi kierował por. Bronisław Regulski. Na mocy rozkazu NDWP L. 3819/III z 17 września 1919 roku została utworzona przy Oddziale III Sekcja Historyczno–Operacyjna, zajmująca się gromadzeniem dokumentów i wspomnień wojennych⁸⁰. W końcu 1919 roku Oddział III składał się z czterech sekcji i Adiutantury:

Sekcji Wschód - por. Bronisław Regulski

Sekcji Zachód - kpt. Wacław Łapiński

Sekcji Planów - kpt. Rozwadowski

Sekcji Historyczno - Operacyjnej - por. Stefan Pomarański.

Szefowi Oddziału III podlegały oddziały: III A i III B.

Oddział III A Łączności. Powstał z dotychczasowego Oddziału II NDWP. Jego szefem został kpt. Stefan Rotarski. Składał się z sekcji: I, II i III⁸¹. Oddziałowi III A podlegały: stacja Hughesa i stacja telefoniczna.

Oddział III B Lotnictwa. Powstał z Szefostwa Lotnictwa Polowego przy NDWP. Nie był podzielony na sekcje, lecz na referaty. Kolejnymi szefami polowego lotnictwa byli: od 9 maja 1919 roku kpt. pilot Julian Słoniewski, od 14 czerwca do 14 sierpnia 1919 roku ppłk pilot François de Vergnette (oficer francuski z Armii gen. Hallera), a od 15 sierpnia 1919 roku ppłk pilot Adam Zalewski.

Oddział IV – Główne Kwatermistrzostwo z szefem mjr. Stanisławem Starzewskim . W myśl rozkazu NDWP L. 155 z 5 sierpnia 1919 roku dzielił się na Adiutanturę i 14 sekcji:

Sekcję 1 Ogólną - kpt. Stanisław Kwaśniewski

Sekcję 2 Intendentury - mjr Włodzimierz Pietruszewicz

Sekcję 3 Broni i Amunicji - kpt. Ludwik Gerstman

Sekcję 4 Techniczną - mjr Mieczysław Dobrucki

Sekcję 5 Samochodową - por. Leon Silberman–Skarzyński

Sekcję 6 Taborów i Koni - ppor. Antoni Chocieszyński

⁷⁹ W czerwcu 1920 r. CAW, Oddz. II NDWP, I.301.8. 8.

⁸⁰ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.4.

⁸¹ Zał. nr 4 do rozkazu NDWP L. 138 z 8.05. 1919 r. Tamże.

Sekcję 7 Lekarską - ppłk Wojciech Rogalski
Sekcję 8 Weterynaryjną - mjr Maksymilian Kowalewski
Sekcję 9 Duchowną - ks. dziekan Piotr Niezgoda
Sekcję 10 Sądowo–Prawną - mjr Julian Kurowski
Sekcję 11 Polityczną - mjr Stanisław Laudański
Sekcję 12 Personalną - ppor. Adam Mniszek
Sekcję 13 Zdobyczy Wojennej - vacat
Sekcję 14 Statystyczną - vacat
oraz Komisję Kasową⁸².

Oddział IV A Kolejowy to dotychczasowy Oddział III z szefem mjr. Janem Haluch–Brzozowskim, a od 7 sierpnia 1919 roku mjr. Kazimierzem Bartelem⁸³. Składał się z następujących sekcji:

Sekcji I Wojsk kolejowych - kpt. Aleksander Szychowski
Sekcji II Kolei Wojskowych - inż. Rodowicz
Sekcji III Transportowej - vacat
Sekcji IV Technicznej - vacat
Adiutantury⁸⁴.

Oddział V Prezydialny z szefem ppłk. Kazimierzem Ładosiem, a następnie z mjr. Kamilem Jakeschem składał się z następujących sekcji:

Sekcji I - mjr Kamil Jakesch
Sekcji II - kpt. Dudziński
Sekcji III Kancelarii - mjr Eksner.

Oddziałowi V podlegały: oddział sztabowy⁸⁵, oddział kurierów, kasyno, Administracja Gmachu i Komisja Kasowa⁸⁶.

W połowie 1919 roku szefowi Sztabu Generalnego WP podlegały wszystkie dowództwa frontów oraz grup operacyjnych WP znajdujących się na obszarze wojennym oraz attachés wojskowi i przedstawiciele polskich misji wojskowych za granicą. Szef Sztabu Generalnego WP - płk Stanisław Haller miał dwóch zastępców - I płk. Mieczysława

⁸² Zał. do rozkazu NDWP L. 155 z 5.08.1919 r., CAW, Oddz. IV NDWP, I.301.10.12; CAW, Szefostwo Służby Łączności NDWP, I.301.13.8.

⁸³ W. Brummer, Sztab Generalny WP, Naczelne Dowództwo WP (w:) Spis władz wojskowych 1918-1921, Warszawa 1936 (maszynopis).

⁸⁴ Według etatu wprowadzonego rozkazem NDWP L. 163 z 13 08.1919 r. Oddz. IV A składał się z 2 sekcji: Wojsk Kolejowych i Kolei Wojskowych oraz Adiutantury. CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.4.

⁸⁵ Utworzony rozkazem Szt. Gen. WP L. 18 z 14.01.1919 r. dla pełnienia służby wartowniczej. CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.5.

⁸⁶ CAW, Oddz. IV NDWP, I.301.10.4.

Kulińskiego, II – płk. Juliusza Tarnawę-Malczewskiego, który jednocześnie pełnił funkcję „Głównego Kwatermistrza”. Oddziały I, II, III, III A, III B i V podlegały I zastępcy. Oddziały IV i IVA oraz Dowództwo Żandarmerii Polowej podlegały II zastępcy. W skład NDWP wchodził inspektorowie frontu: administracyjny (intendenty), sanitarny (lekarz), samochodowy, techniczny i zdobywcy wojennej podporządkowani Głównemu Kwatermistrzowi⁸⁷.

15 czerwca 1919 roku utworzono Wojenną Szkołę Sztabu Generalnego (przemianowaną w 1920 roku na Szkołę Sztabu Generalnego)⁸⁸. Jej komendantem został gen. Stanisław Puchalski, a 19 lutego 1920 roku gen. Stefan Majewski. Od 15 grudnia 1920 roku nadzór nad Szkołą Sztabu Generalnego objął bezpośrednio szef Sztabu Generalnego.

Zasadniczej reorganizacji Naczelnego Dowództwa WP dokonano 11 grudnia 1919 roku na mocy rozkazu NDWP L. 5470/I⁸⁹. Nowa organizacja NDWP oficjalnie weszła w życie z dniem 1 stycznia 1920 roku (de facto w lutym wraz z uruchomieniem szefostw utworzonych na bazie zlikwidowanego Oddziału IV – Głównego Kwatermistrzostwa). Przedstawiała się następująco:

Oddziały – I, II i III pozostały w niezmienionym składzie.

Oddział III A przekształcony został w Szefostwo Służby Łączności.

Szefostwo Służby Łączności z szefem z ppłk. Stefanem Rotarskim podlegało I zastępcy szefa Sztabu Generalnego WP. Podzielone było na następujące sekcje:

Sekcję I Telegrafii Frontowej (Ogólna) - ppłk mjr Emil Kaliński

Sekcję II Radiotelegrafii - por. Kazimierz Jackowski

Adiutanturę - ppor. Skulicz.

Szefostwu Służby Łączności podlegały: stacja Hughesa, centralna stacja radiotelegraficzna i kompania telegraficzna NDWP oraz Generalna Dyrekcja Telegrafów i Telefonów. Z Szefostwem Służby Łączności współpracował powołany rozkazem Szt. Gen. WP L. 56 z 3 lipca 1920 roku inspektor służby łączności NDWP mjr Ignacy Niepołomski⁹⁰.

Oddział III B przekształcony został w Szefostwo Lotnictwa. Zakres działania Szefa Lotnictwa ustalił odrębny rozkaz NDWP L. 21 z 10 marca 1920 r.⁹¹ Szefem lotnictwa NDWP został mjr pilot Sergiusz Abzółtowski, po nim mjr Aleksander Serebnicki, a od lipca

⁸⁷ Zał. nr 4 do rozkazu NDWP L. 154 z 27.06.1919 r., CAW, Oddz. IV NDWP, I.301.10.11.

⁸⁸ Dodatek Tajny do Dziennika Rozkazów Wojskowych Nr 10, poz. 93, z 18.06.1919 r.

⁸⁹ CAW, Oddz. V NDWP, I.301.11.92.

⁹⁰ CAW, Rozkazy NDWP, I. 301.5.8.

⁹¹ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.8; CAW, Oddz. IV NDWP, I.301.10.4.

1920 roku rtm. Stanisław Jasiński⁹². Szef lotnictwa podlegał I zastępcy Szefa Sztabu Generalnego WP. W skład Szefostwa Lotnictwa wchodziły następujące sekcje:

Sekcja I Taktyczna - por. Włodzimierz Baczyński

Sekcja II Techniczna - kpt. Pietraszkiewicz, po nim: por. Jerzy Tereszczenko i por. Rettinger.

Sekcja III Aeronautyczna - kpt. Wolszlegier

Centrala Aerofotograficzna - por. Radgowski

Adiutantura - por. Prażmowski.

Oddział IV – Etapowy. Został utworzony na mocy rozkazów NDWP L. 5470 z 11 grudnia 1919 roku i L. 11 z 4 lutego 1920 roku na bazie zlikwidowanego Oddziału IV – Głównego Kwatermistrzostwa⁹³. Oddział IV Etapowy z szefem płk. Stanisławem Starzewskim i zastępcą ppłk. Stanisławem Kwaśniewskim (od lipca 1920 roku był szefem Oddziału IV), otrzymał nowe kompetencje i organizację wewnętrzną⁹⁴. Przedstawiała się ona następująco:

Sekcja Ogólna - mjr Kazimierz Janicki

Sekcja Uzbrojenia - vacat⁹⁵

Sekcja Taborów i Koni - mjr Artur Tannenhorst–Rössner

Sekcja Samochodowa - mjr Leon Siberman-Sarzyński

Sekcja Zdobyczy Wojennej - ppłk Franciszek Kopetachny–Kopeczny

Sekcja Jeńców - mjr Józef Sas-Hoszowski

Sekcja Statystyczna - por. Henryk Rostański

Sekcja Zaopatrzenia Inżynierii i Saperów - por. inż. Bronisław Kisielewski⁹⁶

Centralny Urząd Rozdzielczy - kpr. Rudolf Klotzek

Adiutantura - mjr Stanisław Hendrychowski⁹⁷.

Oddział IV Etapowy podlegał II zastępcy szefa Sztabu Generalnego WP– Głównemu Kwatermistrzowi.

⁹² Tamże.

⁹³ Na mocy rozkazu NDWP L. 11 z 14.02.1920 r. został zlikwidowany „Oddział IV - Główne Kwatermistrzostwo”. W NDWP pozostał tylko Główny Kwatermistrz, będący jednocześnie II zastępcą szefa Szt. Gen. WP. Z dawnego Oddziału IV Kwatermistrzowskiego zostały wydzielone: Centralny Zarząd Poczty Polowych oraz sekcje: Intendentury, Lekarska, Weterynaryjna, Duchowna i Sądowo–Prawna, które przekształcono w samodzielne szefostwa. CAW, Oddz. V NDWP, I.301.11.92; CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.8.

⁹⁴ CAW, Oddz. IV NDWP, I.301.10. 4.

⁹⁵ Według O. de B. NDWP z 1.07.1920 r. opracowanego przez Oddz. I Sztabu MSWojsk., stanowisko to zajmował kpt. Gerstman. CAW, O. de B. NDWP, I.301, 30.7.

⁹⁶ Rozkaz NDWP L. 56 z 3.07.1920 r., CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.8.

⁹⁷ CAW, Oddz. IV NDWP, I. 301.10.4.

Oddział IVB został przekształcony w *Szefostwo Kolejnictwa Polowego* z szefem płk. Janem Haluch–Brzozowskim i zastępcą mjr. Marianem Przybylskim. Podlegało Głównemu Kwatermistrzowi. Na mocy rozkazów NDWP L. 34 z 14 kwietnia 1920 roku i L. 47 z 25 maja 1920 roku Szefowi Kolejnictwa Polowego podporządkowano całą służbę transportową na froncie⁹⁸. Szefostwo Kolejnictwa Polowego dzieliło się na następujące sekcje:

Sekcję I Ogólną - mjr Aleksander Szychowski

Sekcję II Wojsk Kolejowych - mjr Stanisław Hajduk

Sekcję III Służby Kolejowej - inż. Aleksander Bobkowski

Adiutanturę - por. Gutkowski.

Oddział V, na którego czele stał nadal płk Kazimierz Ładoś przejął wszystkie sprawy personalne formacji podległych NDWP i etapów⁹⁹. To spowodowało, że uległa zmianie struktura wewnętrzna Oddziału I, która przedstawiała się następująco:

Sekcja „G” - ppłk Kamil Jakesch

Sekcja „H” - kpt. Wincenty Lekki

Sekcja „W” - kpt. Dudziński

Sekcja „E” - por. Adam Mniszek

Sekcja „Z” - kpt. Stefan Chrznowski. Podlegała jej Centrala Kurierów.

Adiutantura - ppor. Majewski¹⁰⁰.

Szefostwo Intendentury Polowej z szefem mjr. Włodzimierzem Pietruszewiczem zostało utworzone z Sekcji Intendentury zlikwidowanego Oddziału IV Kwatermistrzowskiego. Dzieliło się na następujące sekcje:

Sekcję I Żywnościową - por. Ludwik Szczerbiński

Sekcję II Ekwipunkową - por. Jan Latocha, następnie por. Stanisław Nowotny

Sekcję III Finansową - por. Emil Krotochwil, następnie kpt. Droszcz

Sekcję IV Personalno–Organizacyjną - szef por. Kazimierz Pilarz.

Adiutanturę - por. Bazarnik.

Z dniem 1 października 1920 roku nastąpiła reorganizacja Szefostwa Intendentury Polowej. Powstały trzy nowe sekcje: operacyjno–organizacyjna, ewidencyjna i inspekcji gospodarczej oraz dwie kontrolne komisje lotne¹⁰¹. Zastępcą szefa intendentury polowej był

⁹⁸ Tamże.

⁹⁹ Tamże.

¹⁰⁰ CAW, Oddz. V. NDWP, I.301.11.50; CAW, Oddz. IV NDWP, I.301.10.4; CAW, O. de B. NDWP, I.301.30.7.

¹⁰¹ W końcu 1920 r. Szefostwo Intendentury NDWP składało się tylko z dwóch sekcji: Organizacyjno–Personalnej i Ewidencyjno–Materiałowej. W. Brummer, Sztab Generalny WP, Naczelne Dowództwo WP (w): Spis władz wojskowych 1918–1921, Warszawa 1936 (maszynopis).

kpt. Emil Swoboda, a od 1 grudnia 1920 roku ppłk Tadeusz Parzyński. Szefostwo Intendentury podlegało Głównemu Kwatermistrzowi.

Szefostwo Sanitarne zostało utworzone z Sekcji Lekarskiej zlikwidowanego Oddziału IV Kwatermistrzowskiego¹⁰². Podlegało Głównemu Kwatermistrzowi. Szefem służby sanitarnej był gen. lek. Wojciech Rogalski, a jego zastępcą mjr lek. Bogdan Żakliński. Podlegał im inspektor sanitarny por. Aleksander Bernatowicz oraz Komisja Zdrowotności przy NDWP (organ powołany na czas wojny w zakresie spraw higieny i epidemiologii)¹⁰³.

Dzieliło się na następujące sekcje:

Sekcję I Personalną - kpt. dr Witold Zawadowski, następnie por. dr Włodzimierz Koskowski

Sekcję II Spraw ogólnych i szpitalnictwa - ppłk Andrzej Kończacki

Sekcję III Higieny frontu i etapów - kpt. Stanisław Sasaki

Sekcję IV Apropowizacji sanitarnej i aptekarstwa - por. Szymonowicz

Adiutanturę - por. Hermanowski¹⁰⁴.

Szefostwo Weterynaryjne zostało utworzone z Sekcji Weterynaryjnej zlikwidowanego Oddziału IV Kwatermistrzowskiego. Podlegało Głównemu Kwatermistrzowi. Szefem służby weterynaryjnej NDWP był mjr dr Maksymilian Hieronim Kowalewski, a jego zastępcą rtm. Bronisław Wójcicki. Dzieliło się na następujące sekcje:

Sekcję I Organizacyjno–Personalną - rtm. Bronisław Wójcicki

Sekcję II Inspekcyjną - mjr Stanisław Wagner

Sekcję III Statystyczną i Zaopatrzenia Sanitarnego - por. Julian Puzyna

Adiutanturę - ppor. Łukaszewicz¹⁰⁵.

Referat Sądowo-Prawny, przekształcony następnie w *Szefostwo Sądownictwa Polowego*¹⁰⁶ został utworzony z Sekcji Sądowo-Prawnej zlikwidowanego Oddziału IV Kwatermistrzowskiego. Szefostwo Sądownictwa Polowego podlegało Głównemu Kwatermistrzowi. Szefem sądownictwa polowego był płk Julian Kurowski, a jego zastępcą ppłk Marian Krauss. W składzie Szefostwa Sądownictwa Polowego znajdowały się następujące sekcje:

Sekcja Organizacyjno–Personalna - kpt. Rybicki

Sekcja Konsultacyjna - kpt. Kazimierz Greger

¹⁰² CAW, Oddz. V NDWP, I.301.11.92; CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.8.

¹⁰³ Dodatek Tajny do Dziennika Rozkazów Wojskowych Nr 15, poz. 232, z 24.12.1919 r.

¹⁰⁴ CAW, Oddz. V NDWP, I.301.11.50.

¹⁰⁵ Tamże.

Sekcja Spraw Sądowych - kpt. Kazimierz Ćwicyński

Adiutantura - por. Majewski¹⁰⁷.

Szefostwu Sądownictwa Polowego podlegał Sąd Polowy NDWP z mjr. Grabowieckim, a od lipca 1920 roku z ppłk. Żołoteńskim¹⁰⁸.

Duszpasterstwo polowe zostało utworzone z Sekcji Duchownej zlikwidowanego Oddziału IV Kwatermistrzowskiego. Szefem Duszpasterstwa i generalnym dziekanem przy NDWP był ks. Piotr Niezgoda¹⁰⁹. Duszpasterstwo podlegało Głównemu Kwatermistrzowi i posiadało następującą organizację¹¹⁰:

I Sekcja Personalna - ks. dziekan Piotr Niezgoda

II Sekcja Organizacyjna - ks. mjr Ignacy Geppert

III Sekcja Metrykalna i do Spraw Obrządku Grecko-Katolickiego - ks. Mikołaj Nagórzański¹¹¹.

Centralny Zarząd Poczty Polowych został wydzielony z struktur Oddziału IV – Główne Kwatermistrzostwo. Szefem CZPP był Jakub Salicki, który podlegał Głównemu Kwatermistrzowi. CZPP podporządkowano wszystkie poczty polowe.

Szefostwo Żandarmerii Polowej powstało z Dowództwa Żandarmerii. Jego szefem był nadal mjr Stanisław Krzaczyński, a zastępcą mjr Witold Sokołowski. Podlegało Głównemu Kwatermistrzowi i dzieliło się na następujące sekcje:

Sekcję I Organizacyjną - por. Feliks Bałaban

Sekcję II Personalną - por. Rudolf Drapella, następnie rtm. Jakub Zapała

Sekcję III Śledczą - rtm. Kazimierz Wiśniewski

Sekcję IV Gospodarczą - por. Henryk Janocki

Adiutanturę - por. Kuciel

oraz szwadron sztabowy¹¹².

II zastępcy Szefa Sztabu Generalnego WP – Głównemu Kwatermistrzowi podporządkowano trzech inspektorów frontu: administracyjnego, sanitarnego i zdobyczy wojennej¹¹³.

¹⁰⁶ „Szefostwo Sądownictwa Polowego i Referat Wojenno-Prawny”, CAW, Oddz. IV NDWP, I.301.10.4; CAW, O. de B. NDWP, I.301.30.7.

¹⁰⁷ CAW, Oddz. V NDWP, I.301.11.50.

¹⁰⁸ CAW, Oddz. IV NDWP, I.301.10.4.

¹⁰⁹ Jego szef z tytułem generalnego dziekana był pośrednikiem między kapelanami frontowymi, a Kurią Biskupią w MSWojsk. Funkcję tę pełnił z nominacji biskupa polowego. CAW, Polowa Kuria Biskupia MSWojsk., I. 300.19.1.

¹¹⁰ CAW, Oddz. IV NDWP, I.301.10.4.

¹¹¹ Tamże.

¹¹² CAW, Oddz. V NDWP, I.301.11.50; CAW, Oddz. IV NDWP, I.301.10.4.

¹¹³ CAW, Oddz. I NDWP, I.301.7.32; CAW, Oddz. V NDWP, I.301.11.92.

25 czerwca 1920 roku z Sekcji Technicznej Oddziału IV Etapowego wydzielono sprawy kwaterunkowo–budowlane i utworzono *Główny Zarząd Budownictwa Polowego* na prawach szefostwa¹¹⁴. Jego szefem został mjr inż. Mieczysław Dobrucki¹¹⁵. Szefostwo Budownictwa Polowego składało się z dwóch sekcji:

Sekcji Budowlano–Kwaterunkowej - vacat

Sekcji Wytwórni Wojskowych - inż. Aleksander Szydłowski

i Adiutantury - ppor. Starkiewicz.

20 lipca 1920 roku gen. Stanisław Haller złożył dymisję ze stanowiska szefa Sztabu Generalnego WP. Na jego miejsce 26 lipca 1920 roku na mocy rozkazu Naczelnego Wodza L. 64 zostaje wyznaczony ponownie gen. Tadeusz Jordan-Rozwadowski¹¹⁶. II zastępcą i jednocześnie Głównym Kwatermistrem NDWP został mianowany gen. Mieczysławowi Norwid-Neugebauer. Zastąpił gen. Juliusza Tarnawę-Malczewskiego na mocy rozkazu NDWP L. 60 z 17 lipca 1920 roku¹¹⁷.

Wraz ze zmianą kierownictwa Sztabu Generalnego WP nie nastąpiły zmiany w jego organizacji. W drugiej połowie lipca 1920 roku I zastępcy szefa Sztabu Generalnego WP podlegały¹¹⁸: Oddziały I, II, III i V oraz Szefostwo Służby Łączności i Szefostwo Lotnictwa. II zastępcy - Głównemu Kwatermistrowi NDWP podlegały: Oddział IV Etapowy, Szefostwo Kolejnictwa Polowego, Szefostwo Intendentury, Szefostwo Sanitarne, Szefostwo Weterynaryjne, Główny Zarząd Budownictwa Polowego na prawach szefostwa, Szefostwo Sądownictwa Polowego, Szefostwo Żandarmerii Polowej, Duszpasterstwo i Centralny Zarząd Poczty Polowych. Ponadto podporządkowano mu dwóch inspektorów frontu: administracyjnego i zdobywcy wojennej¹¹⁹.

8 sierpnia 1920 roku w NDWP zostało utworzone Szefostwo Inżynierii i Saperów. Powstało z Sekcji Inżynierii i Saperów Oddziału IV Etapowego¹²⁰. Polowy szef inżynierii i saperów por. Bronisław Kisielewski posiadał Biuro, w skład którego wchodziły: pomocnik, adiutantura, kancelaria, Komisja Gospodarcza oraz trzy sekcje: organizacyjno–operacyjna,

¹¹⁴ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.8.

¹¹⁵ CAW, Oddz. I NDWP, I.301.7.93; CAW, Polowy Szef Inżynierii i Saperów NDWP, I.301.14.79.

¹¹⁶ CAW, Rozkazy NDWP, I.301.5.8.

¹¹⁷ Tamże.

¹¹⁸ CAW, Oddz. IV NDWP, I.301.10.4.

¹¹⁹ Tamże.

¹²⁰ W. Brummer, Sztab Generalny WP, Naczelne Dowództwo WP (w:) Spis władz wojskowych 1918-1921, Warszawa 1936 (maszynopis).

inżynieryjna i materiałowa¹²¹. Szefostwo Inżynierii i Saperów podlegało I zastępcy, - w sprawach etapów II zastępcy szefa Sztabu Generalnego WP - Głównemu Kwatermistrzowi.

W sierpniu 1920 roku nastąpiła zmiana na stanowisku szefa Oddziału III Operacyjnego NDWP. Na miejsce płk. Juliana Stachiewicza, który przeszedł do Kwatery Głównej Naczelnego Wodza został mianowany płk Tadeusz Piskor, a jego zastępcą ppłk Józef Kordian-Zamorski¹²². Oddział III NDWP posiadał wówczas następującą strukturę wewnętrzną:

Sekcja Wschód - mjr Stanisław Kunstler

Sekcja Rozpoznawcza - por. Bronisław Regulski

Sekcja Planów - mjr Bronisław Wzacny

Sekcja Historyczno–Operacyjna - ppłk Jan Błeszyński, po nim mjr Stefan Zacielski

Adiutantura - por. Matuszewicz¹²³.

Po zakończeniu działań wojennych podjęto prace związane z przejściem siły zbrojnej na stopę pokojową. Na mocy rozkazu NDWP L. 6000/I z dnia 13 listopada 1920 roku nastąpiła ostatnia reorganizacja NDWP, które w sprawach demobilizacyjnych oraz materiałowo-gospodarczych przeszło pod rozkazy MSWojsk., a w sprawach operacyjnych pozostało bezpośrednio zależne od Naczelnego Wodza¹²⁴. Naczelne Dowództwo WP podzielono więc na dwie części:

- Ekspozyturę MSWojsk. dla koordynowania czynności demobilizacyjnych (EMSWojsk.);
- Naczelne Dowództwo WP (Sztab Generalny WP).

Na czele EMSWojsk. stanął II zastępca szefa Sztabu Generalnego WP - Główny Kwatermistrz gen. Mieczysław Norwid–Neugebauer, podporządkowany ministrowi spraw wojskowych. Do EMSWojsk. z NDWP przeszły następujące komórki organizacyjne: oddziały I i IV oraz szefostwa: służby łączności, lotnictwa, kolejnictwa polowego, intendenty, sanitarne, weterynaryjne, budownictwa polowego, żandarmerii polowej, sądownictwa polowego, Centralny Zarząd Poczty Polowych, Duszpasterstwo oraz inspektorzy: wojsk łączności i zdobyczy wojennej¹²⁵.

¹²¹ Patrz: etat Polowego Szefostwa Inżynierii i Saperów. CAW, Polowy Szef Inżynierii i Saperów NDWP, I.301.14.79.

¹²² W. Brummer, Sztab Generalny WP, Naczelne Dowództwo WP (w:) Spis władz wojskowych 1918-1921, Warszawa 1936 (maszynopis).

¹²³ CAW, Oddz. V NDWP, I.301.11.54.

¹²⁴ CAW, Oddz. I NDWP, I.301.7.123.

¹²⁵ Schemat organizacji Ekspozytury dla Spraw Demobilizacji, zał. nr 1 do rozkazu NDWP L. 16000/I, CAW, Oddz. IV NDWP, I.303.10.8.

W składzie NDWP (Sztabu Generalnego WP) pozostały: Oddział II Informacyjny bez Sekcji Defensywy¹²⁶, Oddział III Operacyjny i Oddział V Prezydialny oraz Polowe Szefostwo Inżynierii i Saperów¹²⁷. Do zakresu kompetencji NDWP (Sztabu Generalnego WP) należało: wydawanie rozkazów (zarządzeń) operacyjnych i informacyjnych dotyczących obrony granic lądowych i wybrzeża morskiego, opracowywanie O. de B. wojsk użytych do ochrony granic i ich inspekcja oraz załatwianie spraw personalnych oficerów Sztabu Generalnego WP¹²⁸.

Organizacja NDWP w końcu 1920 roku przedstawiała się następująco:

Szef Sztabu Generalnego WP (adiutantura, kancelaria)

I zastępca szefa Sztabu Generalnego WP

Oddział II Informacyjny:

Szef oddziału (adiutantura, kancelaria)

Sekcja I Ewidencyjna

Sekcja II Biuro Wywiadowcze

Sekcja III Biuro Prasowe

Sekcja IV Szyfrowa

Sekcja V Propagandy

Sekcja VI Defensywy

Oddział III Operacyjny:

Szef oddziału (adiutantura, kancelaria)

Sekcja „Wschód”

Sekcja „Planów”

Sekcja Historyczno–Operacyjna

Oddział V Prezydialny:

Sekcja „G”

Sekcja „W”

Sekcja „E”

Sekcja „O”

Sekcja „Z”.

¹²⁶ Przeszła do Oddz. II Sztabu MSWojsk.

¹²⁷ Szefostwo Inżynierii i Saperów pozostało w NDWP, ale w sprawach demobilizacji otrzymywało rozkazy z EMSWojsk. W 1921 r. weszło w skład EMSWojsk. CAW, Oddz. I NDWP, I.301.7.123.

¹²⁸ W. Brummer, Sztab Generalny WP, Naczelne Dowództwo WP (w:) Spis władz wojskowych 1918–1921, Warszawa 1936 (maszynopis).

Oddziałowi V podlegały: administracja gmachów, oddział sztabowy, kasyno, zakłady mundurowe i zakłady graficzne.

Szefostwo Inżynierii i Saperów:

Szef (adiutantura)

Sekcja Organizacyjna

Sekcja Materiałowa¹²⁹.

7 stycznia 1921 roku ukazał się dekret Naczelnego Wodza marszałka Józefa Piłsudskiego, który choć miał charakter tymczasowy, stanowił podstawę prawną do ustanowienia pokojowej organizacji naczelnych władz wojskowych i zapoczątkował proces przechodzenia siły zbrojnej na stopę pokojową¹³⁰. Dekret powołał dwuczłonową Radę Wojenną (pełną i ścisłą). Do Rady Wojennej, której miał przewodniczyć Prezydent RP, obok ministra spraw wojskowych i generała przewidzianego na Naczelnego Wodza na czas wojny mieli wejść - szef Sztabu Generalnego WP i jego dwaj zastępcy. Dekret zapowiedział utworzenie Sztabu Generalnego wchodzącego (na wzór francuski) w skład Ministerstwa Spraw Wojskowych.

Rozkazem L. 9620/IV z 26 marca 1921 roku podpisanym przez ministra spraw wojskowych gen. Kazimierza Sosnkowskiego i szefa Sztabu Generalnego WP (NDWP) gen. Tadeusza Jordan-Rozwadowskiego została zarządzona z dniem 1 kwietnia 1921 roku likwidacja Ekspozytury MSWojsk. dla Spraw Demobilizacji¹³¹. Do NDWP powrócił Oddział I oraz Sekcja Ogólna Oddziału IV EMSWojsk.¹³².

1 kwietnia 1921 roku wszystkie oddziały NDWP zostały podporządkowane p.o. nowego szefa Sztabu Generalnego WP gen. por. Władysławowi Sikorskiemu.

W związku z podpisaniem traktatu pokojowego z Rosją sowiecką w Rydze, 12 kwietnia 1921 roku został wprowadzony w życie rozkaz Naczelnego Wodza Józefa Piłsudskiego L. 6922 z 3 kwietnia 1921 roku, dotyczący przeprowadzenia ostatecznej reorganizacji naczelnych władz wojskowych i likwidacji Naczelnego Dowództwa WP oraz dowództw frontów i armii¹³³.

¹²⁹ CAW, Oddz. II Sztabu MSWojsk., I.300.76.74.

¹³⁰ Dekret o organizacji najwyższych władz wojskowych, Dziennik Rozkazów Tajnych Nr 3, poz. 26, z 10.02.1921 r.

¹³¹ CAW, Oddz. V NDWP, I.301.11.30.

¹³² Do MSWojsk. zostały włączone pozostałe sekcje Oddziału IV EMSWojsk. oraz szefostwa: Służby Łączności, Lotnictwa, Kolejnictwa Polowego, Intendentury, Sanitarne, Weterynaryjne, Budownictwa Polowego, Inżynierii i Saperów, Sądownictwa Polowego oraz Duszpasterstwo i Centralny Zarząd Poczty Polowych.

¹³³ Dodatek Tajny Nr 10 do Dziennika Rozkazów MSWojsk. Nr 18, poz. 105, z 12.05.1921 r.

Z dniem 12 maja 1921 roku poszczególne oddziały NDWP zostały rozwiązane i włączone do Sztabu MSWojsk. Po połączeniu z jego komórkami organizacyjnymi utworzyły odpowiednie oddziały Sztabu Generalnego .

Oddział I NDWP i Oddział I Sztabu MSWojsk. utworzyły Oddział I Sztabu Generalnego. Z Oddziału I NDWP do nowego Oddziału I Sztabu Generalnego przeszły sekcje: "A" organizacyjna i sekcja „C” (artylerii)¹³⁴.

Oddział II NDWP utworzył wraz z Oddziałem II Sztabu MSWojsk. Oddział II Sztabu Generalnego¹³⁵.

Oddział III NDWP został rozwiązany. Jego Sekcja Historyczno–Operacyjna wraz z Sekcją Wyszkożenia i Regulaminów Oddziału I NDWP oraz Oddziałem III Sztabu MSWojsk. utworzyły Oddział III Sztabu Generalnego. Z Sekcji „Planów” Oddziału III NDWP powstał Oddział IIIa Biura Ścisłej Rady Wojennej.

Sekcja Ogólna Oddziału IV NDWP i Szefostwo Kolejnictwa Polowego wraz z Sekcją Komunikacyjną Oddziału IV Sztabu MSWojsk. utworzyły Oddział IV Sztabu Generalnego.

Oddział V NDWP został rozformowany. Na bazie sekcji: „G”, „E” i „Z” Oddziału V utworzono Oddział Va Biura Ścisłej Rady Wojennej. Część Oddziału V przeszła do Oddziału V Sztabu MSWojsk., który 31 maja 1921 roku przemianowany został na Oddział V Sztabu Generalnego. Z Oddziału V NDWP zostało wyłonione 27 maja 1921 roku z Biuro Likwidacyjne działające pod kierownictwem ppłk. Tadeusza Grabowskiego. Otrzymało ono zadanie przeprowadzenia ostatecznej likwidacji NDWP i jego agend, która trwała do listopada 1921 roku oraz przejęło pieczę nad aktami NDWP.

10 sierpnia 1921 roku został wydany rozkaz ministra spraw wojskowych L. 4900/Org. ustalający pokojową organizację naczelných władz wojskowych i wprowadzający w życie statut Ministerstwa Spraw Wojskowych, a w jego składzie Sztabu Generalnego WP¹³⁶. Wiązało się to z reorganizacją całego Wojska Polskiego, które na mocy rozkazu Oddziału I Sztabu Generalnego L. 7600/Org. z 22 sierpnia 1921 roku przeszło na stopę pokojową¹³⁷.

¹³⁴ Sekcja „B” Wyszkożenia przeszła do Oddz. III Sztabu MSWojsk.

¹³⁵ W miejsce Biura Wywiadowczego Oddz. II NDWP powstał Wydz. Wywiadowczy Oddz. II Szt. Gen. Z Oddz. II NDWP do Oddz. II Szt. Gen. przeszły: Biuro Ewidencyjne do Wydz. Ewidencyjnego, Sekcja Szyfrowa do Wydz. Organizacyjnego, Sekcja Wywiadowcza do Wydz. Wywiadowczego. Z Oddz. II Sztabu MSWojsk. do Oddz. II Szt. Gen. WP przeszły sekcje: Ogólno–Organizacyjna, Defensywy i Informacyjna.

¹³⁶ CAW, Oddz. I Szt. Gł., I.303.3.21.

¹³⁷ CAW, Oddz. I Szt. Gł., I.303.3. 31.

Sztab Generalny odpowiadał za sprawy związane ze sprawowaniem dowództwa nad siłą zbrojną na czas pokoju oraz przygotowaniem jej do wojny, w zakresie organizacji, wyszkolenia, mobilizacji (demobilizacji), spraw personalnych, uzbrojenia i wyposażenia wojska oraz obrony kraju. Na czele Sztabu Generalnego stał generał, który był bezpośrednim współpracownikiem ministra spraw wojskowych. Pierwszym szefem Sztabu Generalnego po przejściu siły zbrojnej na stopę pokojową został gen. por. Władysław Sikorski. Sztabem Generalnym kierował w 1921 roku przy pomocy dwóch zastępców. I zastępcą szefa Sztabu Generalnego był gen. Juliusz Tarnawa-Malczewski, II zastępcą i jednocześnie szefem Biura Ścisłej Rady Wojennej - gen. Józef Rybak. Szefowi Sztabu Generalnego podlegały bezpośrednio Wyższa Szkoła Wojenna i Wojskowy Instytut Geograficzny.

Sztab Generalny składał się z pięciu oddziałów, które z kolei dzieliły się na wydziały i referaty. W sierpniu 1921 roku organizacja Sztabu Generalnego przedstawiała się następująco¹³⁸:

Oddział I Organizacyjno– Mobilizacyjny - płk Szt. Gen. Rudolf Prich:

Wydział Organizacyjny - ppłk Szt. Gen. Wacław Stachiewicz

Wydział Mobilizacyjny - mjr Szt. Gen. Eugeniusz Chilarski

Wydział Ordre de Bataille - ppłk Szt. Gen. Zygmunt Dzwonkowski.

Oddział II Informacyjny - ppłk Szt. Gen. Ignacy Matuszewski, zastępca ppłk Szt. Gen. Lucjan Sikorski:

Wydział Organizacyjny - mjr Szt. Gen. Bolesław Sikorski

Wydział Ewidencyjny - mjr Szt. Gen. Tadeusz Schaetzel

Wydział Wywiadowczy - mjr Szt. Gen. Kazimierz Kierzkowski .

Oddział III Operacyjno –Szoleniowy - płk Szt. Gen. Marian Kukiel, zastępca ppłk Szt. Gen. Władysław Anders:

Wydział Regulaminów i Wyszkożenia - ppłk Szt. Gen. Janusz Gąsiorowski

Wydział Szkolnictwa Wojskowego - płk Ferdynand Zarzycki

Wydział Przynsposobienia Rezerw - ppłk Adam Koc

Wydział Wychowania Fizycznego - ppłk Władysław Osmulski

Wydział Oświaty i Kultury - mjr Janusz Jędrzejewicz.

Szefowi Oddziału III podlegał Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy¹³⁹ z Centralnym Archiwum Wojskowym, Centralną Biblioteką Wojskową oraz redakcjami

¹³⁸ Zał. nr 6 do rozkazu Oddz. I Szt. Gen. L. 4900/Org. z 10.08.1921 r., CAW, Oddz. I Szt. Gł., I.303.3.21.

¹³⁹ WINW został utworzony na mocy rozkazu Oddz. I Szt. Gen. L. 3801 z 12. 04.1920 r. Dziennik Rozkazów Tajnych Nr 5, 1920 r.

„Żołnierza Polskiego” i „Bellony”. Szefowi Sztabu Generalnego poprzez Oddział III podlegało Biuro Historyczne powołane dla zebrania i opracowania materiałów z okresu wojny polskiej 1918–1921¹⁴⁰.

Oddział IV Zaopatrzenia i Komunikacji - ppłk Szt. Gen. Stanisław Kwaśniewski:

Wydział Komunikacyjny - mjr Szt. Gen. Bronisław Regulski

Wydział Etapowy - mjr Szt. Gen. Kazimierz Janicki

Samodzielny Referat Materiałowego Zaopatrzenia - kpt. Szt. Gen. Stanisław Krzysik

Samodzielny Referat Opisu Kraju i Terenu Państw Obcych - kpt. Stefan Czarnowski

oraz komisarze komunikacyjni: kolejowy, wodny, drogowy, łączności, pocztowy i lotniczy¹⁴¹.

Oddział V Personalny - ppłk Szt. Gen. Tadeusz Malinowski:

Wydział Organizacyjny - ppłk Jan Maleszewski

Wydział Osobowy - ppłk Maksymilian Kamski

Wydział Ewidencyjny - mjr Otto Czuruk

oraz Komisja Likwidacyjna dla Spraw Weryfikacyjnych.

Adiutantura i Kancelaria Sztabu Generalnego WP.

Kancelarii podlegały: Sekretariat Kapituły Orderu „Virtuti Militari”, Administracja Gmachów, zakłady graficzne, centrala telefoniczna i kasyno oficerskie.

Organizacja Sztabu Generalnego Wojska Polskiego wprowadzona w 1921 roku obowiązywała z niewielkimi korektami do 1926 roku.

¹⁴⁰ Biuro Historyczne Szt. Gen. WP powstało 14.11.1921 r. z Sekcji Historyczno-Operacyjnej Oddz. III NDWP. Szefem Biura Historycznego był płk prof. Marian Kukiel.

¹⁴¹ Organizacja i etaty wojskowej służby komunikacyjnej w Oddz. IV Sz. Gen. została uregulowana na mocy odrębnego rozkazu. Dodatek Tajny Nr 21 do Dziennika Rozkazów MSWojsk. Nr 40, z 11.10.1921 r.; CAW, Oddz. II Sztabu MSWojsk., I.300.76.74.